

Юрій Сорока

НАШ
ЛИЦАРСЬКИЙ
ХРЕСТ

Харків
«ФОЛІО»

ПРОЛОГ

«Вихід» потрібно чути. Ні, не так. «Вихід» ти повинен чути завжди. Удень і вночі. Ранком і ввечері. Коли їси, відпочиваєш, чи працюєш. Навіть коли справляєш природні потреби. Коли спостерігаєш за своїм сектором стрільби, шепочешся з побратимами, або прослуховуєш короткі фрази радіоефіру. Ти повинен чути «вихід», коли зайнятий гарячкою бою, вимотаний до нестями, або коли глухий від сотень вибухів, що зорюють землю «нулів» безперервно. День за днем. Місяць за місяцем. Рік за роком.

Це вкрай важливо. Інакше — біда. Інакше чути не буде кому. Адже наша здатність чути, бачити та відчувати нерозривно пов'язана зі здатністю функціонувати у вигляді живого і боездатного організму. А призначення того, що вилітає під час «виходу» і стрімко наближається до меж твого соціального простору, прямо протилежне. Цей шмат розпеченого і начиненого вибухівкою заліза створений лише з однією метою — рвати, шматувати й убивати. Тобто, перетворювати твій організм на не цілком живий і далеко не боездатний.

«Вихід» відрізняється за звучанням від розриву снаряда, коли той уже здолав свою траєкторію і виконав пекельну місію. «Вихід» не такий глухий. Можливо, не такий розкотистий. Це важко описати словами, його потрібно чути. Втім, розрізнити «вихід» і «приліт» вчишся швидко. Принаймні, якщо досі здатен про це розмірковувати. І ще один простий факт — після «виходу» одразу чутно шипіння або свист снаряда. Якщо це міна калібру 120 міліметрів, ти чуєш свист, якщо міна калібром у 82 міліметри — це схоже на переривчастий шелест, який переходить у свист лишень в останні секунди польоту. Перед падінням. Хоча і ці характеристики не остаточні. Тому що відсутність свисту після «виходу» може бути свідченням факту ще простішого — стріляють саме в тебе. Тоді ти почуєш моторошне виття за мить до вибуху.

Гірше з АГС*, його снаряд майже не чутно, лише черга, схожа на кулеметну. ВОГ** невеличкий, летить практично без звуку. Як наслідок — маєш лише долю секунди, щоб упасти. Не завжди встигаєш, тож уламки ВОГ-17 у своїх тілах ще довго будуть носити ті, хто познайомився із ним там, але мав щастя пережити знайомство... Ну, про такі прості речі у військах не знає лише той, хто не воював. Зі ствольною артилерією і «градами» простіше. Виходи їхніх «кабанів» чуєш добре. Надто добре для того, щоб зрозуміти, що зараз відбудеться. Та й часу

---

* АГС-17 — автоматичний станковий гранатомет калібром 30 мм. Радянська розробка, призначена, головним чином, для враження живої сили противника.

** ВОГ17 — выстрел осколочный гранатометный (рос.). Тут і далі аббревіатура назв зразків радянського озброєння і боєкомплекту — російською, як їх і було названо під час створення. Боєприпаси до АГС-17.

вистачає... КАБ* тоді ще не було, з ними ми познайомимось пізніше...

Цього разу працювала не «стволка». І не «гради». А до застосування FPV тоді ще п*дари ставилися зверхньо, пафосно іменуючи їх артилерією для бідних. По нас працював міномет калібру 82 міліметри. Але він, пес, стояв надто близько. І ми не встигли зреагувати. Можливо, через те, що «приліт» від «виходу» відділяли максимум три секунди. А скоріше тому, що всі були на межі людських сил після чотирьох діб безперервних боїв. Просто на межі.

— Сука... — Суржик не застогнав, він просто констатував факт. — Щось у бік прилетіло.

Я лежу зовсім поруч. Голос Суржика долає дзвін у вухах не одразу, принаймні перші кілька фраз, якими він перекидався з кимось у темряві, я не чув. Поклавши руку на серце, мушу визнати, що свідомість не зберегла певний проміжок часу і зараз я не лише погано чую Суржика, але й не розумію, чому лежу, розпластавшись на землі, поряд з неглибоким окопом. Хвилину тому ми бігли геть від руїн понівеченої Кліщіївки до точки з позивним «Найманець». Відчайдушно намагалися не потрощити ноги у темряві, навмання пересуваючись серед залишків лісу, змордованою сотнями вибухів землею. Відходили з позицій, здійснюючи планову ротацію. Кричали у темряву слова пароля, у відповідь отримували дружній вогонь, яким невідомі «макакони» зустрічали нас із тилових спостережних постів. Час від часу стиха ляляли, зачіпляючи черевиками великі уламки снарядів.

---

* Керована авіаційна бомба.

Деякі з тих уламків, потрапивши під ноги, дзеленчали немов покинутий на звалищі старий алюмінієвий посуд. На велетенському звалищі, що на нього кацапи перетворили безліч квадратних кілометрів родючої української землі.

І ось я лежу. Чому? Тупо не пам'ятаю.

— Братан, як ти?

— Нормально.

— Глянь, крові немає? — діловито цікавиться Суржик.

Поряд, одна за одною, прилітають і розриваються наступні кілька мін. Надто близько. Надто небезпечно. Земля здригається, а барабанні перетинки рве різкий, гострий біль. Крізь заплющені повіки, після кожного вибуху, пробиваються малинові сполохи. Поряд хтось кричить, але це не крики пораненого. Поранений кричить інакше. Це крики страху, неймовірної напруги, крики людини, яка раптом побачила перед собою цинічний вискал щербатої з косою. Побачила побічно, не ставши поки її жертвою. Але побачила настільки близько від себе, що не змогла затамувати крик. Я очікую кілька секунд, після чого перекочуюсь ближче до Суржика. Він лежить у заглибині окопу і мені незручно оглядати його, лежачи. Потрібно звестись, підняти голову вище і торкнутись рукою. Інакше у темряві кров на просякнутому потом і обвугленим пилом Кліщіївки пікселі помітити неможливо. Господи, як важко примусити себе підняти голову! Як моторошно звестись у морок ночі, насичений смертельним металом. Проте я мушу. Це потрібно зробити. Як потрібно було зробити безліч неймовірно важких речей за кілька крайніх днів. Я зводжуся на лікоть,

починаю обмацувати бік Суржика, зберігаючи надію, що з ним усе добре...

І одразу відчуваю на пальцях щось липке.

— Суржик, братан, є кров.

— Бля... — Суржик зітхає тихо, але без натяку на паніку. — Метрів триста не дійшли.

Я не маю відповіді. Натомість ще раз ретельно обмацую місце ймовірного поранення. Наближаю долоню до очей. У темряві видно не надто добре, але помилки бути не може. На пальцях і на долоні густі темні мазки. Вони пахнуть кров'ю. Суржик у свідомості та, мабуть, не відчуває болю. Але це не показник. Так часто буває з бойовими пораненнями. Ми наскрізь просякнуті адреналіном. Біль може прийти пізніше. А місце, де я знайшов кров, дуже погане. Правий бік...

— Бля, що ж так не фартить? — повторює Суржик.

Я продовжую досліджувати свою закривавлену руку і раптом відчуваю щось віддалено схоже на полегшення. Кров не лише на долоні, її помітно з тильної сторони передпліччя. Похапцем задираю рукав убакса*. Так, тепер помилки немає: на передпліччі помітно рвану рану, з якої струмочками стікає кров.

— Суржик, це моя кров, — кажу з відчуттям провини за те, що змусив його пережити. — Чуєш, це моя! Все добре з тобою, у мене уламок у руку.

---

* Убакс (UBACS — Under Body Armour Combat Shirt) — це спеціалізована тактична бойова сорочка, розроблена для носіння під бронезилетом або плитоноскою. Її головна мета — забезпечити терморегуляцію, відведення вологи та комфорт у спеку завдяки поєднанню дихаючого торсу та міцних рукавів.

Суржик намагається ще раз обмацати власний бік, але бронезилет йому заважає. Нарешті він зводиться і стає на коліна.

— Камінь. Напевне камінь прилетів. Тебе сильно?

Лише цієї миті я відчуваю легкий біль у місці поранення. Ледь-ледь. Ніби після легенького удару камінчиком. Потім згадую, що у правиці, у яку прилетіло, у мене щойно був трофейний автомат. Де ж він? Чорт забирай! Я марив цим автоматом протягом усього бойового виходу. Я пройшов сім кіл пекла, щоб мати можливість, पिшаючись власною величчю, сказати у майбутньому:

— Ось мій АК-12. Я його здобув у бою...

Але тепер його немає. І відшукати автомат у темряві неможливо.

Тому що нас бачать з «мавіка» п*дари. З того самого «мавіка», який навів ворожий міномет. І нам невідома кількість мін, яку противник готовий витратити на нашу групу. Тому що я не пам'ятаю, коли автомат вилетів з рук. А «зеленка», серед якої нас накрили, схожа на картину апокаліпсиса у виконанні психічно хворого художника. Тому що я ледь тримаюсь на ногах від втоми, а нам потрібно дійти до точки евакуації. Тому що... Тисячі «тому що». Я втратив трофей і щиро жалкую, навіть не розуміючи: хвилину тому я ледь не втратив власної голови...

— «Триста», у нас «триста»! — стривожено говорить хтось у темряві.

— Сильно тебе? — повторює Суржик.

— Наче ні. Пальці гнуться, — я кілька разів стискаю і розтискаю кулак. Біль не надто сильний. Значно

більше допікає біль у ногах, які вже зовсім скоро можуть елементарно відмовитись нести мій організм під круту гору. Судячи з кровотечі, турнікет навряд чи потрібен — кров лише скапує, а не тече струмочком. Тому дістаю з аптечки упаковку звичайного бинта і нашвидкуруч перемотую поранену руку.

Ми сидимо, прислухаючись, ще кілька секунд. Ймовірно, обстріл закінчився. У кацапів є така звичка. Вони не працюють на результат, вони відпрацьовують визначену кількість боєприпасів.

— Вперед, братан, — Суржик підхоплюється і рухається у бік голосів. — Хто «триста»?

Встаю, ледве тамуючи стогін — біль у ногах настільки жахливий, що за ним годі й відчуті біль від поранення. Йду за Суржигом. Метрів за тридцять зупиняємось. Бачу поряд кількох побратимів.

— Я в ногу, — судячи з голосу — Андрон.

— Турнікет наклав?

— Не потрібно.

— Йти можеш? — запитує у нього Суржик.

— Зможу.

— Хто ще?

— Женька, — говорить хтось з темряви поряд. Здається, голос Салямі.

— Який Женька?

— Який, який... кулеметник!

— Його куди?

— В ногу.

— Крові багато?

— Наче ні. Він без свідомості.

Суржик починає втрачати терплячку.

— Як без свідомості?! Від поранення в ногу?

— Я не знаю! — голос Ігоря з позивним Салямі лунає схвильовано, — хрипи у нього, чуєте!

Я прислухаюся. Хрип ледь відчутний. Він лунає в аномальній тиші, що утворилась після обстрілу, якимось несміливо і нереально. Тут все нереальне. Окрім болю, втоми і відчуття смертельної небезпеки. Навіть серпик місяця, що байдужно поглядає на нас, висвітлюючи групуку спітнілих, зневоднених, вкритих брудом і кров'ю солдатів серед розтерзаного артилерією ліска на околиці Кліщіївки, здається нереальним. Потрощені дерева, залишки куців і випалена посухою і рукотворним вогнем трава.

— Та що за... — Суржик пірнає у неглибокий окоп, у якому лежить Женька Ластівка. Кілька десятків секунд він зайнятий оглядом, після чого лається. Коротко і знехависно.

— У нього уламок в голові! — каже нарешті. — Ще дихає. Так, швидко, пацани. Ноші у кого в рюкзаку? Дістаємо. Кулемет його викиньте, потім заберемо. Тягнемо якнайшвидше. Може встигнемо врятувати!

За хвилину знайшлися ноші. Рюкзак Женьки і його ПКМ полетіли у темряву. Ластівку повантажили на ноші і розпочалось те, про що я писав колись у своїх творах: «...йшли з останніх сил, відчуваючи у роті присмак крові, а перед очима нудотні жовті кола...».

І так, визнаю, писати про це значно простіше, ніж відчувати насправді. Відчувати до болю, до надриву, до втрати чуття реальності...

РОЗДІЛ 1

Чи можливо визначити той невловний момент, коли людина, подоба Господа, як учить нас Святе Письмо, раптом зазнає перетворень, а світ отримує чергового кривавого безумця?

Чи можливо оцінити ступінь неадекватності людини, коли вона чи він трапляються назустріч, на вулиці? Стоять поруч з тобою у метро, на зупинці автобуса, спілкуються, є знайомими або колегами по роботі? Як зрозуміти, що за тобою спостерігають не очі звичайного співрозмовника, а зіниці кривавого безумця? І не просто спостерігають, а наливаються ненавистю від нестримного бажання знищити тебе.

Убити.

Завдати максимальної шкоди.

Припинити твоє існування.

Ні, не тому, що твоя власна поведінка викликає ту масу ненависть. Не твої вчинки, або необережно висловлена думка спонукає до подібного вчинку. А лишень той факт, що мозок того самого безумця безнадійно хворий, а за маскою цілком звичайної людини ховається демон.

Демон смерті, для якого увесь сенс існування перетворився на жадобу убивства.

Як вирізнити із натовпу безумця до того, як він зробить свою чорну справу? Як захистити себе і оточення?

Безмежно непросте запитання. На нього немає відповіді. Втім, як і на решту запитань до світобудови, які поставило перед нами життя у ту мить, коли ми усвідомили себе часткою тієї самої світобудови. На жаль, упізнати в особі безумця того ким він є, а особливо зробити це до часу, коли безумець здер маску пересічної людини, не вдається навіть провідним світилам психіатрії.

Саме тому, з року в рік, кримінальні хроніки усього світу повняться згадками про тисячі і тисячі безглузких насильницьких смертей. Виливаються з екранів моторошними картинами стрілянини у школах, супермаркетах або лікарнях. Інформують про серійні убивства або жорстоку різанину у людних місцях. Відеоряд кримінальних новин доносить картини житла людоджерів, з розчленованими залишками їхніх жертв, вкриті кров'ю і вм'ятинами автомобілі, що на швидкості влітають у натовпи під час святкових прогулянок. Пошматовані вибухами споруди і трупи, трупи, трупи... Десятки, сотні скалічених людей і трупів.

Змінюються часи, імена, країни, вдосконалюється зброя нападу. Незмінним залишається лиш одне — безумець, який втратив контроль над власними вчинками і сенсом існування. А поруч беззахисні люди, уся вина яких покладається у появі в непотрібному місті у непотрібний час. Кожна з таких подій — справжня трагедія. Кожне безглуздо обірване життя є загибеллю цілого

всесвіту і світ навколо ніколи не буде таким, яким він був до того, як рука безумця здійнялась над безневинною головою. Потім будуть довгі й ретельні етапи розслідування, публікації у засобах масової інформації, суди. А головне — спроби осягнути: як цілком адекватна напередодні людина, люблячий батько або син, чоловік або дружина, могли занурити оточення у криваве безумство?

Як визначити той момент, коли ці люди збожеволіли? Визначити і зафіксувати, з метою протистояти подібним загрозам у майбутньому?

Дилема.

Втім, у випадку із стрільцями, підривниками або серійними душогубами усе більш-менш зрозуміло. Божевільна істота перетнула межу. І стала тим, чим вона стала. Пролилася кров. Хіба може щось у нашому світі бути страшнішим?

Відповідь — так!

Буває значно страшніше. Тому що історія людства знає безліч прикладів, коли божеволіли можновладці, нації, або цілі країни.

Цілі країни.

Сучасна історіографія доносить до нас згадки про убивчий коктейль безумства і необмеженої влади з прадавніх часів, тож навряд чи варто перераховувати зараз усі подібні випадки, що люб'язно надані нам дослідниками сповненої трагізму історії людства. Достатньо сказати, що ХХ сторіччя, з його двома світовими війнами, довжезним списком геноцидів і кривавих диктатур, значно перевершило старання усіх попередніх часів.

І настало століття ХХІ.

ЗМІСТ

Пролог	3
Розділ 1	11
Розділ 2	23
Розділ 3	35
Розділ 4	41
Розділ 5	54
Розділ 6	83
Розділ 7	107
Розділ 8	123
Розділ 9	132
Розділ 10	140
Розділ 11	152
Розділ 12	164
Розділ 13	185
Розділ 14	199
Розділ 15	225
Розділ 16	251
Розділ 17	273
Розділ 18	284
Розділ 19	294
Розділ 20	319
Розділ 21	332
Розділ 22	346
Розділ 23	363
Розділ 24	378
Епілог	387